

cia Márquez *Száz év magány* című művére, Nagy László költeményeire, a *Műszaki lexikonra*, Zsukov emlékirataira pedig csak egyetlen helyen bukkantam rá.

A 18 lakás közül egyikben sem találhatók meg Pilinszky János versei, a *Biológiai pokolgép* című Taylor-könyv, László-Bencsik Sándor *Történelem alulnézetben* című munkája.

A teszt eredménye természetesen különféle képpen magyarázható. Kevesellhető a lexikonok, az értelmező szótár és az *Orvos a családban*-típusú könyvek száma. Meglepő viszont, hogy milyen sok helyen találkoztunk a *Bűn és bűnhődés*, a *Buddenbrook-ház* és *Az öreg halász és a tenger* című regényekkel. Sem az egyesült államokbeli Urbanában, sem az angliai Manchesterben, sem a franciaországi Bordeaux-ban nem volt ilyen gyakori ezeknek a regényeknek az előfordulása, mint ebben a 30 ezer lakosú alföldi városban. Több helyre képzeltem azonban Petőfi- és jóval többre József Attila-kötetet, nem is beszélve Ady költeményeiről. Keveselltem a képzőművészeti albumok és a világlátások számát és arányát is, igaz, ezek az albumok Magyarországon is gyakran a coffee-table-book magyarán talán: „presztízs-könyv”, vagy „repi-könyv”) szerepét töltik be ott, ahol jelen vannak. Ezzel a jelenséggel ebben a városban nemigen találkoztam, de itt is éreztem a sorozatok „rémuralmát”. Jellemzőnek találtam, hogy gyakoribb Herczeg Ferenc, mint Golding és Nagy László; hogy csak három lakásban található Lenin és csak kettőben Marx. Azt a kérdést is feltettem vendéglátóimnak, hogy milyen könyvekkel szeretnék kiegészíteni könyvgyűjteményüket. Nyolc vendéglátónak nem volt különösebb elképzelése, három — az áruházi eladó, a tanítónő és a gépirónő — lexikonokat akar venni; a szakoktató és a pincérnő újabb tudományos-fantasztikus regényeket; a technikusnő és a kórházi adminisztrátor további versesköteteket; az üzemmérnök szakkönyveket, Moldova-, Szilvási- és Jókai-regényeket; a szakoktató szakkönyveket, Merle-regényeket; a nyugdíjas könyvelő mai modern irodalmat.

A húsz lakásban lakó hatvan családtag közül tizenhárom jutottak el legalább egyszer egy évben koncertre, huszan múzeumba; 18 lakásban fizetnek elő valamilyen újságra vagy folyóíratra. A legtöbben, 10 helyen a *Petőfi Népet* járattják, 9 helyen a *Rádió- és Televízió-újságot*, a *Népszabadságot*, a *Nők Lapját*, 3 helyen a *Családi Lapot*, a *Képes Újságot*, 2 helyen az *Élet és Tudományt*, a *Film Színház Muzsikát*, a *Horgászatot*, a *Ludas Matyit*, a *Magyarországot*, a *Népsportot*, a *Rakétát*, a *Szabad Földet*, a

Világ Ifjúságát, a *Fülest*; 1 helyen a *Valóságot*, a *Lakáskultúrát*, a *Figyelőt*, a *Kritikát*.

Irodalmi és művészeti folyóiratot, a *Társadalmi Szemlét*, a *Látóhatárt*, az *Új Tükört* egyetlen helyen sem járattják. Tekintve, hogy a többség könyvtárg, feltételezhető, hogy többen a könyvtárban olvassák ezeket, és természetesen az is feltételezhető, hogy vannak, akik megvásárolják az újságokat és a folyóiratokat. Az előfizetőkön kívül még ketten olvassák az *Élet és Tudományt*, hárman a *Képes Újságot*, négyen a *Ludas Matyit* és az *Új Tükört*, az *Élet és Irodalomnak* és a *Művészetnek* pedig egy-egy olvasója volt. Meghökentően kevés tehát a lakásokban a sajtó és a folyóirat.

A húsz meglátogatott olvasó közül csak a gépirónő nyilatkozott úgy, hogy nem volt még olyan könyv, amelyet újra elolvasott volna, négyen (a kötő-szakoktató, a nyugdíjas gazdálkodó, a nyugdíjas könyvelő és a technikusnő) rendszeresen újra elolvasnak bizonyos könyveket. Hárman (a nyugdíjas könyvelő, a tanítónő és a nyugdíjas gazdálkodó) rendszeresen több könyvet olvasnak párhuzamosan, négyen (a tanítónő, a nyugdíjas földműves, az ácsszakmunkás-tanuló és a technikusnő) gyakran előre megnézik a regények végét, négyen (a tanítónő, az autószerelő-tanuló, a technikusnő és az óvónő) idézeteket szoktak kiírni olvasmányaikból, az elnök és az óvónő szelvényeket szokott írni saját könyveibe, a szervező olvasónaplót vezet. Heten (a szakoktató, a nyugdíjas könyvelő, az üzemmérnök, az elnök, a raktári munkás, a technikusnő és az óvónő) szoktak családtagjaikkal olvasmányaikról beszélgetni, a munkahelyükön nyolcan, baráti körben hatan. Négy helyen hobby a könyvgyűjtés: a szakoktató tudományos-fantasztikus könyveket, a nyugdíjas könyvelő és az óvónő ugyancsak óvónő foglalkozású nagymamája minikönyveket, a textiltechnikusnő versesköteteket gyűjt.

Egyik helyen sem dobtak ki vagy adtak el egyet sem könyveikből, csak a nyugdíjas könyvelő, az üzemmérnök és az óvónő ajándékozott már könyvgyűjteményéből, és csupán a kórházi adminisztrátornő, az ácsstanuló, a pincérnő, az óvónő és az üzemmérnök adja kölcsön rendszeresen könyveit barátaiknak és ismerőseinek. Mindezek a könyv „kegytárgy” funkciójára is utalhatnak, ám az emberi kapcsolatok eléggé alacsony intenzitásának egyik tüneteként is felfoghatók.

A legkedvesebb olvasmányok között megtalálható a *Biblia*, a *Világirodalmi kisenciklopédia*, az *Akit a mozdony füstje megcsapott*, a *Piszkos Fred*, a *kapitány*, a *Solaris*, a *diadalív árnyékában*, Balassi

versei és Hemingway könyvei (de mind-egyik csak egy-egy olvasónál); a legkedveltebb szerzők között ebben a városban is Jókai Mór áll az első helyen. Neve hat esetben fordult elő, Mikszáth Kálmán neve ötször, Móricz Zsigmondé háromszor Berkesi Andrásé, Szilvási Lajosé, Szimonové, Arany Jánosé, Passuth Lászlóé kétszer, Petőfi Sándor, Ady Endre, Hegedűs Géza, Verne, Vas Gereben, Jókai Anna, Lem, Örkény István, G. B. Shaw, K. May, Moldova György, Zsigray Julianna, Vas Zoltán, Galgóczi Erzsébet, Hemingway, Cooper, L. Tolsztoj, Rejtő Jenő, Dante és Németh László nevét egyszer említették. Egy évi távolléttel járó külföldi útra a szakoktató természetesen tudományos-fantasztikus regényt vinne magával, az áruházi eladó szótárakat és egy Szimonov-regényt, a nyugdíjas könyvelő Passuth, Berkesi, Jókai és Mikszáth műveit, a nyugdíjas gazdálkodó a Bibliát, az üzemmérnök Szilvási, Moravia, Moldova és Maupassant regényeit, a tanítónő Palotai Boris regényét és életrajzokat, az elnök Beauvoir *A második nem* című könyvét, a villanyszerelő tanuló szakkönyvet, a sorompókezelő háborús könyveket, a kiszolgáló Maupassant-regényt, a raktári munkás Stendhal-regényt, az ácsstanuló Delfin-könyveket, a technikusnő szakkönyveket, a pincérnő az *Amerikai tragédiát*, az óvónő a szüléssel kapcsolatos szakkönyvet.

A panelházas lakótelepen lakik a 29 éves SZAKOKTATÓ és a 26 éves ADMINISZTRÁTORNŐ négyéves kislányukkal, 53 négyzetméteres, kétszobás lakásban, amelynek falait a férj saját temperafestményei és fafaragásai díszítik, ugyancsak saját készítésű kovácsoltvas térelválasztó, kulacs és virágok oldják a varia-bútor egyhangúságát. Automata mosógép a fürdőszobában, gépkocsi a ház előtt, a polcon 40 kötet könyv, közöttük nyolc tudományos-fantasztikus regény, egy kifejlesztendő gyűjtemény alapja. Kedvesen fogadnak, főleg a férfi, előzenekyek, közvetleneik, nyitottak. Van Goghot, Csontváryt, slágert, operettet, magyarnótát. Zsurzs Éva tudományos-fantasztikus tévéfilmjét, Jókait, Mikszáthot, Szimonovot és Móriczot kedvelik. Nem szeretnek itt élni, rövidesen elköltöznek, mert a szakoktató községi tanácselnök lesz. Meséli, hogy tíz éve ebben a városban még kortó is volt, manapság jó, ha négy-öt embert találni nyolc óra után az utcán. „A művelődési ház nem ér semmit, a könyvesboltban kicsi a választék, marad a könyvtár, a mozi és a múzeum. Kiváló kezdeményezés a Múzeumi esték, s bár propagandája nem

megfelelő, mi azért elmentünk. Ilyesmi azonban kevés van. Ma már rendhagyó emberek sincsenek. Nemrégén itt volt még Hannibál, a zenész, aki pizsamában, sétapálcával és kalappal a fején sétált át a városon, de mindig előhúzta a pizza-mája zsebéből a személyi igazolványát. Hannibál halott, a város festője pedig nem tud közel kerülni a városhoz. Itt él, de idegen. Vannak egyszerű vezetők, mint az Építők igazgatója, aki talpraállította a várost, de maga egy kis lyukban ül, ahol béazik a mennyezet. Mások — főleg a kórház vezetői közül — tovább tartják a markukat, ha az ötszázas nem nyom eleget a latba”. Szeretne a városnak szép jövőt jósolni, de nem tud, „mert saját kárára fog fejlődni, ugyanis elsiette a fejlődést, nem mert önmaga maradni.” Megyei tanácsstag, községi tanácselnök lesz, jobban akarja csinálni, mint kollégája itt, a szülővárosában.

A Tabánban lakik a 71 éves NYUGDÍJAS GAZDÁLKODÓ, 69 éves felesége hat elemít, ő maga öt gimnáziumot és két mezőgazdasági iskolát járt. Pia hentes, menyé betanított munkás. A millennium évében épült a háromszobás ház. Az öregek szobájában régi bútor, hímzett és szőtt terítők, köcsögök, mécses. Nekik 50 könyvük van, az előző évben 400 forintot költöttek könyvre, az unokáknak is gyűjtenek. Jókai, Mikszáth, Moldova, Simenon, az Aranykalászos gazdák könyve, a Biblia és zsoltárkönyvek alkotják és jellemzik könyvgyűjteményüket, izlésükre a magyarnóta, a sláger, Szinyei Merse Pal és Zichy Mihály, Vas Gereben, Arany János, Jókai Mór és a Biblia a jellemző. A gazda 1926-tól 1945-ig a Református Ifjúsági Kör könyvtárának volt tagja, 1973-tól a városi könyvtáré, amellyel igen elégedettek, mivel a „végtelenül udvarias könyvtárosok segítenek válogatni”. Bölcs, okos öreg ember, aki agyába és szívébe menekített mindent, de elsősorban azt, amit a földtől és a Bibliából tanult. Sehova nem jár, csak a könyvtárba, de oda még az író-olvasó találkozókra is. 1962-ig tanyán lakott, sokat várt a várostól, de csalódott, mert „a régi érdekes emberek már elpusztultak, mi, a maradék meg tucatemberekké váltunk, hírmondónak még itt maradt V. Benjámín. A jövő biztosítva van az olajjal, de mi lesz, ha az is elfogy?” Az öregek szobája tiszta, meghitt, a fiataloké rendetlen, büdös. A maroknyi könyvcsapat agresszív dísz tárgyak közé szorul.

A FONTOS TÁRSADALMI SZERV ELNÖKE a főtéren lakik könyvelő feleségével. Szülei mezőgazdasági munkások voltak, neki érettségije van. Gépészmérnök lányuk Csehszlovákiában él, másik

lányuk Szegeden orvostanhallgató. Kárpitozott, nehéz székek és két nagy asztal is van a zsúfolt szobában, a vitrinen, egy szekrénykén a tévé. A szoba díszítő elemei: néhány kovácsoltvas gyertyatartó, szőttes terítők, két csúnya subaszőnyeg. Az asztalon, a polcon, a vitrinben, még az előszobában is kicsi fekete filcgerek ijesztgetik a látogatót. Valamivel több mint 200 kötetes a könyvtárak (öt-százra becsülték), de igen vegyes: Berkesi, a *Filozófiai kislexikon*, Goethe, Gorkij, Lenin, Marx. Azután *A házasság ABC-je*, *Bibliai kislexikon*, *Balladák könyve*, Brehm, mini Internacionálé, lexikonok. Ez utóbbiakkal tulajdonosuk nincs megelégedve azért, mert nagyok. „Nem szépek, ha a polcra kerülnek. Nem tudtam elhelyezni Zsukov emlékiratait sem, a feleségem keresztben tette a polcra. Nézze csak meg, milyen ronda! Szociográfus elvtárs, mondja meg a könyvkiadásnak, hogy a szerzők vagy azonos nagyságú könyveket írjanak, vagy maug a kiadók szabják egyformára a nagyságrendet. Feltétlenül szervezzék meg, hogy egyforma színű legyen minden könyv: tiz évenként, például 1960 és 70 között barna, aztán piros!” A Város jövőjében „az egyház és a temetők bezárását” tartja legfontosabbnak, és egy új állami temető megépítését 50 millióért, ahol legyen „villany, víz, szép kripták és gáz.”

A Tabán városrészben, egy 1955-ben épült családi házban lakik a 46 éves RAKTÁRI MUNKÁS, „a város olvasója”,

idős szüleivel, akik segéd munkások voltak. A lakásban régi parasztbútorok, a szobákat csupán az apa faragványai (madarak, meztelen nő, sellő) és a családi fényképek díszítik. Negyven-ötven könyvük van; Ady-, Gárdonyi-, Jókai-, Verne- és Petőfi-kötetek, valamint egy Világatlasz. Vendéglátóm olvasottságáról mindez nagyon keveset árul el: 1949 óta tagja a könyvtárnak, hihetetlenül nagy számú könyvet olvasott már el, amit számos dícsérő oklevél, vetélkedőn elért helyezés és a róla szóló újságcikk is bizonyít. Egy nap egy könyv — így telik az élete. Kétgyerekes elvált asszonytól kellett elválnia, az olvasás ma már magányának kitöltője és az állandó bizonygatás eszköze is, hogy „No hát, ugye, hogy nem vagyok buta paraszt?” Háborús filmek, magyarnóták, „archaikus képek”, történelmi regények, Stendhal, Jókai és Zilahy könyvei, utleírások jellemzik ízlését. A *Kell a jó könyv* olvasópalázaaton megyei hatodik helyezést ért el. A könyvtár a második otthona, kéthetenként 6—8 könyvet kölcsönöz, sőt a keresztretjvény-fejtéshez is segítséget kér. A „város olvasója” immár csak valami helyett olvas, ő maga a hatalmas olvasmány mennyiség meddőhányója mellett esendően kicsiny maradt, pedig — erősen felnagyítva — ő az a bizonyos „munkásolvasó”.

A 23 éves, mezőgazdasági szakközépiskolát végzett SZERVEZŐ 19 éves feleségével és két gyerekükkel a Tabán városrészben, apja családi házában két kis szobájában lakik, összesen 37 négyzetméternyi területen. A szobákban az „örökölt berendezés”: subák, kovácsoltvas állólámpa, horgolt csipke, porcelán műtűrök. Az íróasztal most pelenkázóasztal, pisifoltokkal. Itt laknak, de a könyvek kivételével egyetlen tárgy sem jelzi, hogy igazán itt élnek. A 80 könyv között többféle lexikon, Németh László és Berkesi, Rejtő és Dosztojevszkij, Népművészeti lexikon, indiánkönyvek, *Jár a baba, jár, nyúltenyésztési szakkönyvek*, *Operakalauz*, *Biblia*, *Pamutipari ismeretek*, *Gépkocsivezetők kézikönyve*, orosz szótár. A férj világát Kovács Margit, a Lokomotív GT. Tolsztoj és Marx. Che Guevara és Joliot Curie, a feleség világát a kalandfilmek, az *Aida* és „jó beat-zene”, Mikszáth, Cooper, Karl May és *Az acélt meg-edzik* jellemzi. A fiatal feleség „olvasónaplót” vezet: indián törzsfők nevei és indiánfilmek címei szerepelnek benne. A férj lexikonokat, a feleség versesköteteket gyűjt. Tetszik nekik a városi könyvtár, de „az utcáról látni, hogy rendetlen a raktár. bővíteni kellene a könyvtárat, hogy szebben lehessen tárolni a könyveket, ne spárgával összekötve”. Igen fiatalon házasodtak össze. A férj tele van

gátlásokkal, kisember-érzésekkel. A feleség egyedül érzi magát, nincsenek barátai. Rosszul érzik magukat a városban, ahol közönyt tapasztalnak a kulturális rendezvényeken, ahol kevés a művelődési hely, nincs színház, rosszak a vállalati klubok, még tejjegy sincs, a cigányok pedig elviselhetetlenek. „Itt, aki csinálni akar valamit, annak betörik a fejét. Itt az a népszerű, aki benne van a verklubban.” Kivörösödve, dühösen kiabálja mindezt a fiatalember, aki mellesleg pártmunkás, Marxot kedvenc írójaként említi, magát demokratának tartja, de úgy véli, hogy „a cigánykérdést gépfegyverrel kellene megoldani”.

A 23 éves PINCÉRNŐ 32 éves szobafestő férjével és öt éves gyermekükkel kétszintes KISZ-lakótelepi lakásban lakik. Az emeleten még csak a gyermekszoba használható, a másik helyiségben „világi” hálószoba készül. A földszinti „könyvtárszobát” igen drága bútorok, Munkácsy, Paál László és németalföldi művészek reprodukciói díszítik, a szokásos apró horgolt csipkék és csecsebecsék mellett. Százkötetes könyvgyűjteményüket kétszáz kötetesre becsülik, az évi könyvvásárlásra fordított összeget pedig 2500 forintra. Festési-mázolási szakkönyvek, lexikonok, Verne, Jókai, Tolsztoj regényei, életrajzok, útikönyvek, krimi, Moldova, Örkény, Szabó Magda művei a jellemző könyvek ebben a lakásban. Ízlésüket a filmvígjátékok, Beethoven, „Bach-organamuzsika”, Szilvási, Dallos és Berkesi regényei, a „szép regények” és Maupassant jellemzik. A pincérnő 13 éve könyvtári tag, de ebben az évben még nem volt könyvtárban, mert autózézetési tanfolyamra járt. Azelőtt viszont kéthetenként fordult meg a könyvtárban. A könyvtárosok gyerekkora óta ismerik, kedvesek hozzá. A könyvtáron kívül csak a mozirol és a művelődési házról tud. Úgy tűnik, mintha a családot egyetlen nagy feladat foglalná le (amely mindenekfelett áll, még az érkező második gyereknél is fontosabb), az anyagi gyarapodás. Ami már összegyűlt a lakásukban, beleértve a könyveket is, azt tovább gyarapítják, de nem élvezik.

A 23 éves ÓVÓNŐ régivágású úriasszony nagymamájával és morfinista anyjával él együtt a főtéri ház háromszobahallos lakásában. Építész apja Argentínából küldött dollárjai lehetővé teszik számukra, hogy a régít megközelítő polgári jólétben éljenek és háztartási alkalmazottat tartsanak. Háború előtti szecessziós bútorok (bőrfotelok, üveges könyvszekrények), régi, értékes és szép szőnyegek, cseréptálok, gobelinek, népművészeti tárgyak, értékes porcelánok, faragott faliórák, széki terítők veszik

körül őket. Nem lepődnek meg, ha meghívást kapnék ide, mint a város irodalmi szalonjába. A csaknem kétezer kötetes könyvtárból csupán a legújabb magyar irodalom, a tudományos-fantasztikus könyvek, a természettudományos művek és a marxizmus klasszikusai hiányoznak. Dosztojevszkij többféle kiadásban, Kafka és Krúdy, Sánta és Rejtő, diszkótéses Arany János sorozat, több mint száz régi és ritka könyv, képzőművészeti albumok találhatóak itt. A nagymama ízlését *A hindu siremlék*, *A elsodort ember*. Leonardo és Paál László, Verdi és Karajan, Shakespeare, Dante, Petőfi és Ady, meg a történelmi regények; unokája ízlését a *Száll a kakukk fészkére* és *A lovakat lelővik, ugye?* című filmek, a beatzene, Munkácsy, az ókori egyiptomi és a VIII. Henrik-korabeli témák, Galgóczi Erzsébet, Maugham, Mikszáth és Ady jellemzik. Ő 1964 óta tagja a városi könyvtárnak, állományát jónak tartja, de úgy érzi, több ötletet adhatnának az olvasóknak, s hogy javítani kellene az olvasó-nevelő tevékenységet. A könyvtár mellett talán a mozi a legjobb, de nagyon hiányzik a színház. A művelődési ház a város szégyene, a Múzeumi esték sorozat pedig egyik legszínvonalasabb kezdeményezése. Úgy érzi, tekintélyes embere nincs a városnak, de az új pártvezető intelligens, jól alakul az ipartelepítés, a kórházigazgatót kivéve jók az orvosok, arra is van remény, hogy szép lesz a város, ahogy a tervek ismeri. A ház, amelyet a nagyapa és a még mindig nagyon tevékeny nagymama épített, s amelynek gyakori vendége a múzeumigazgató is, kétségkívül a város egyik „kultúrháza”.

Százezer lakosú, egyetemmel rendelkező amerikai, brit vagy francia városok cserélőnének ezzel a 30 ezer lakosú alföldi várossal, ami a könyvet olvasók arányát vagy az otthonokban található könyvek számát illeti. Ami viszont általában az olvasási, tájékozódási és értelmezési kultúrát illeti, nem ennyire egyértelműen jó a helyzet. Városunkban is gyakori a kongó hang egy fej és egy könyv összeközésekor, a polcokon és főleg a vitrinekben sorakozó könyvek jelentős része Don Quijote, és olvasóik jelentékeny hányada nem szellemi társuk, hanem csak Sancho Panzájuk. Erőteljes útemben folyik az „eredeti könyvfelhalmozódás”, azonban úgy tűnik, hogy az esetek jó részében sehogy se akar átcsapni a mennyiség a minőségbe.

Kamarás István